

Skörd av potatis

2004

JO0603

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Jord- och skogsbruk, fiske

A.2 Statistikområde

Jordbrukets produktion

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Ja

A.4 Beställare

Myndighet/organisation: Statens jordbruksverk

551 82 Jönköping

Kontaktperson: Hans Jönrup

Telefon: 036 - 15 59 33

Telefax: 036 - 34 01 96

e-post: hans.jonrup@sjv.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån,

MR/Lantbruk, 701 89 Örebro

Kontaktperson: Gunnel Wahlstedt

Telefon: 019 - 17 62 45

Telefax: 019 - 17 69 96

e-post: gunnel.wahlstedt@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger ej.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen om officiell statistik (2001:99) och tillhörande förordning (2001:100).

A.8 Gallringsföreskrifter

Arbete med framtagning av gallringsföreskrifter pågår.

A.9 EU-reglering

Denna statistik är till viss del EU-reglerad, då vissa uppgifter om skördar ska redovisas till EU enligt Rådets förordning (EEG) nr 959/93 av den 5 april 1993 om medlemsstaternas statistiska rapportering om andra grödor än spannmål.

A.10 Syfte och historik

Svensk jordbruksstatistik har löpande samlats in sedan 1799, då landshövdingarna lämnade skördeomdömen tre gånger per år. Jordbruksstatistiken har förändrats mycket under åren som gått och en beskrivning finns redovisad i ”Svensk jordbruksstatistik 200 år” (SCB, 1999). Skördeuppskattningar enligt den s.k. objektiva metoden infördes i början av 1960-talet och utformades då främst för skördeskadeskyddets behov av statistik som beräkningsunderlag. Därigenom uppfylldes i huvudsak även andra behov av skördestatistik. Det statliga skördeskadeskyddet upphörde efter 1987 års skörd då ansvaret övertogs av Lantbrukarnas riksförbund (LRF). När även detta skydd avvecklades 1995 åtog sig staten att ha ett övergripande ansvar för skördeskadador av naturkatastrofkaraktär. SCB:s objektiva skördeuppskattningar med provtagningar i fält utfördes i potatis t.o.m. 1998.

Skördeskattningar i potatis baseras fr.o.m. 1999 på uppgifter som insamlas via postenkät till ett urval av lantbrukare och på arealuppgifter i lantbrukregistret (LBR).

Huvudsyften idag är att vara grundkälla för skattning av vegetabilieproduktionens storlek samt att uppfylla statistikkraven från EU. En viktig användning är för beräkning av jordbrukets inkomster av vegetabilier i EAA (Economic Accounts for Agriculture), som är en ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn. Denna används bl.a. i nationalräkenskaperna.

A.11 Statistikanvändning

Statistiken över skörd av potatis utnyttjas som underlag för myndigheter och näringsliv inom områdena jordbruk, ekonomi och miljö. Resultaten används också som underlag för rapportering till EU.

Användare av skördestatistiken och exempel på användning:

- Jordbruksverket: Indata i ekonomiska kalkyler, internationell rapportering, försörjningsbalansberäkningar, beredskapsplanering, underlag för jordbrukspolitiska bedömningar (bl.a. för områdesindelningar och stödnivåer för EU:s arealbaserade stöd).
- SCB: Rapportering till Eurostat enligt bindande förordningar. Underlag till normskördeberäkningar, underlag för beräkning av kväve- och fosforbalanser för svensk åkermark.
- Lantbruksuniversitet, lantbruksskolor: Undervisning, rådgivning, forskning inom flera områden (bl.a. näringsämnenas kretslopp och beräkning av risk för näringsläckage till vattendrag), planering av försök, underlag för kalkyler m.m.
- Länsstyrelserna: Hantering av ärenden i samband med vissa stödåtgärder, värdering av åkermark, beredskapsplanering och viss rådgivning.
- Övrig användning: Uppgifterna ingår som en del i den allmänna information som den officiella statistiken täcker in. Användare här är bl.a. massmedia, allmänhet och jordbrukets egna organisationer.

A.12 Uppläggning och genomförande

Skördestatistiken för potatis baseras sedan 1999 på en postenkätundersökning till ett urval av potatisodlare. Separata urval dras för matpotatis respektive potatis för stärkelse från Jordbruksverkets register för ansökan om arealbaserade stöd (IAKS). År 2004 ingår 1 300 matpotatisodlare och 190 odlare av potatis för stärkelse i respektive urval. Postenkäter skickas ut i mitten av oktober. En påminnelse skickas ut och telefonuppföljning görs sedan på ej inkomna

blanketter. Preliminära resultat publiceras i december och definitiva resultat under våren därpå när definitiva arealer föreligger.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

-

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Denna statistik redovisar 2004 års total- och hektarskördar för matpotatis och potatis för stärkelse, både för riket totalt och med regional uppdelning. Statistiken baseras på uppgifter om årets skörd av potatis som samlas in via post-enkätundersökning till ett urval av jordbruksföretag. Inom EU finns krav på att statistiska undersökningar av detta slag varje år ska genomföras i medlemsländerna.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

- totalskördar 2004 för matpotatis och potatis för stärkelse
- hektarskördar 2004 för matpotatis och potatis för stärkelse
- obärgade arealer 2004 för matpotatis och potatis för stärkelse

1.1.1 Objekt och population

Målpopulationen utgörs av jordbruksföretag med odling av matpotatis respektive potatis för stärkelse under 2004 och som detta år brukade mer än 2,0 hektar åkermark.

Med jordbruksföretag avses en inom jordbruk, husdjurskötsel, eller trädgårdsodling bedriven verksamhet under en och samma driftsledning.

1.1.2 Variabler

De huvudvariabler som redovisas i de statistiska meddelandena är:

- odlad areal (hektar).
- totalskörd (ton)
- hektarskörd (kg/ha) total
- hektarskörd (kg/ha) reducerad
- obärgad areal (hektar och procent)

Utöver detta redovisas följande information:

- medelfel (procent)
- antal jordbruksföretag som ingår i beräkningarna
- antal jordbruksföretag i urvalet (endast på riksnivå i preliminär statistik)
- antal undersökta jordbruksföretag (endast i definitiv statistik)
- antal jordbruksföretag i bortfallet (endast på riksnivå i preliminär statistik)
- förekomst av småfallande potatis (endast matpotatis)
- bedömning av skördens kvalitet

Information som redovisas i detta dokument

- vändteg, osatt areal (procent)

Dessutom samlas följande uppgifter in från jordbruksföretagen i urvalet:

- ekologiskt odlad areal (hektar)

1.1.3 Statistiska mått

Statistiken utgörs av skattningar av typen totaler, t.ex. totalskördar och obärgade arealer och kvoter t.ex. hektarskördar och andel obärgad areal.

1.1.4 Redovisningsgrupper

Redovisning sker för riket totalt och uppdelat på län och produktionsområden. Sverige är indelat i 8 produktionsområden utgående från de naturliga förutsättningarna för jordbruk. Indelningen i produktionsområden finns redovisad i "Områdesindelningar i lantbruksstatistiken 1998", MIS 1998:1.

Skattningar redovisas för följande grödor:

- Matpotatis
- Potatis för stärkelse.

1.1.5 Referenstider

Kalenderår, vilket för potatis sammanfaller med odlingsår.

1.2 Fullständighet

-

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

I denna undersökning kan urvalsfel, täckningsfel, mätfel, bortfallsfel och bearbetningsfel förekomma. Av dessa fel torde i första hand urvalsfelen, men till viss del även mätfelen, påverka tillförlitligheten i statistiken. Tillförlitligheten redovisas kvantitativt enbart genom precisionen (relativa medelfelet) i skattningarna, vilket främst avspeglar urvalsfel och effekten av andra slumpmässiga fel, däremot inte systematiska fel såsom bortfallsfel eller mätfel.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Som urvalsram används Jordbruksverkets administrativa register för areal-baserade stöd, IAKS. Urvalspopulationen utgörs av de jordbruksföretag med mer än fem hektar åker och odlar potatis. För matpotatis är urvalet stratifierat efter skördeområde och gårdarnas odlingsareal, totalt 53 strata. Fem skördeområden i fjällbygd där praktiskt taget ingen odling av matpotatis förekommer har undantagits. För potatis för stärkelse är urvalet stratifierat efter odlingsområde och företagens odlingsareal, totalt 10 strata. Uttagning av företagen sker med hjälp av ett obundet slumpmässigt urval inom strata. Uppgifterna i urvalsramen för år 2004 är hämtade från 2004 års IAKS. För 2004 års undersökning uttogs totalt 1 300 företag med matpotatisodling och 190 företag med odling av potatis för stärkelse i respektive urval.

2.2.2 Ramtäckning

Mellan tidpunkten för urvalsramens upprättande och undersökningstillfället sker förändringar i företagsbeståndet. Nystartade företag utgör undertäckning och företag som upphört eller inte odlar potatis utgör övertäckning. Från och med 2001 års undersökning används årets aktuella uppgifter om jordbruksföretag och arealer som underlag för urvalet. Detta medför att undertäckningen minskats till en marginell nivå. Övertäckningen var i de preliminära skattningarna 7,8 procent (101 undersökningsenheter) för matpotatis och för potatis för stärkelse 2,1 procent (4 undersökningsenheter). I övertäckningen inkluderas företag som visar sig ha potatisodlingen utarrenderad, vilket just för potatis är tämligen vanligt.

Arealer på jordbruksföretag som inte ansöker om arealbaserade stöd, och därmed inte ingår i IAKS bedöms för de aktuella undersökningsgrödorna vara av marginell betydelse.

2.2.3 Mätning

Många jordbrukare uppger att det är svårt att bedöma skördens storlek när blanketten ska besvaras, som ofta infaller innan man hunnit leverera eller börjat sortera sin skörd.

För 1999 års skörd gjordes en ny förfrågan om skördens storlek efter avslutad säsong när hela skörden sålts eller använts. Resultatet visade att det inte var signifikant skillnad mellan det jordbrukaren uppgav på hösten och den uppgift som lämnades efter avslutad säsong våren därpå. Den beräknade totalskörden minskade mellan uppgiftstillfällena med $2\,100 \pm 6\,300$ ton. För totalskörden som 1999 var 675 200 ton innebar det en minskning med 0,3 procent.

Förekomsten av obärgade arealer kan variera mycket mellan olika företag och regioner. Detta medför att uppgifterna om obärgade arealer är osäkra.

2.2.4 Svartsbortfall

I den definitiva redovisningen redovisas bortfallet av undersökningsenheter fördelat på län, produktionsområden och riket. I den preliminära redovisningen anges bortfallets storlek endast för riket. Bortfallet hanteras med rak uppräknings inom strata. Bortfallet bedöms inte leda till några systematiska fel.

Bortfallet av undersökningsenheter i de preliminära skattningarna var för matpotatis 9,8 procent (127 undersökningsenheter). För potatis för stärkelse var bortfallet 5,8 procent (11 undersökningsenheter).

2.2.5 Bearbetning

I samband med dataregistrering görs en första granskning av inkomna uppgifter. Därefter sker ytterligare detaljgranskning. Särskild granskning görs också av framräknade låga respektive höga hektarskördar. I vissa fall kan uppgifterna rättas med hjälp av kommentarer som lämnats på blanketterna, men i övriga fall tas telefonkontakt med odlarna varvid uppgifterna bekräftas, rättas eller kompletteras. Uppgiftsmaterialet används sedan till de statistiska sammanställningarna.

Den totala hektarskördaren, som är en bruttoskörd, tas fram som kvoten mellan den skattade totalskörden (brutto) och den skattade arealen i redovisningsgruppen. Eventuell obärgad areal sänker såväl den totala hektarskördaren som den reducerade hektarskördaren. Den reducerade hektarskördaren erhålls genom att dessutom korrigeras den totala hektarskördaren för bortsortering och småfallande.

Reducering av skörden p.g.a. småfallande och bortsortering sker med hjälp av standardtal. Standardtalen baseras på uppgifter från 1987-1998 års objektiva skördeuppskattningar på produktionsområdesnivå och för riket. För matpotatis beräknades standardtalet för bortsortering av småfallande och rötskadade på riksnivå till 9,5 procent. För potatis för stärkelse, där endast rötskadade knölar bortsorteras, beräknades standardtalet till 0,4 procent. För färskpotatis görs ingen korrigering för bortsortering. Obärgad areal skattas utifrån uppgifter som lämnats på blanketterna.

Totalskörden beräknas genom att den reducerade hektarskörden multipliceras med arealuppgifterna.

2.2.6 Modellantaganden

Bortsortering av småfallande och rötskadade knölar framräknas med hjälp av standardtal (se avsnitt 2.2.5).

Hektarskördeuppskattningen baseras på uppgifter från företag med mer än 5 hektar åkermark. Vid beräkning av preliminär totalskörd används fr.o.m. år 2000 arealer från IAKS, där grödarealer för företag med ner till 0,1 hektar åkermark registrerats. Till den definitiva beräkningen av totalskörd används definitiva arealer från LBR ”Jordbruksmarkens användning” (JO 10 SM 0501), och avser företag med minst 2 hektar åkermark. Vid beräkning av totalskördar görs antagandet hektarskörden är densamma för företag med mindre än 5 hektar åker som för större företag. Detta ger en liten överskattning av totalskörden, men har en liten påverkan på säkerheten. Den odlade matpotatisarealen på gårdar med en storlek på mellan 0,1-5,0 hektar var ca 118 hektar år 2004.

Undersökningen täcker inte lagringsförluster även om en del av dessa kan ha beaktats.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Som mått på precisionen anges det relativa medelfelet uttryckt i procent av den skattade skörden. Medelfel avspeglar främst urvalsfel och effekten av andra slumpmässiga fel, däremot inte systematiska fel såsom bortfallsfel och mätfel. Med hjälp av medelfelet kan exempelvis ett konfidensintervall beräknas på följande sätt. För en skattad hektarskörd för potatis på 35 000 kg/ha och med ett medelfel på 1,5 procent (dvs. 525 kg/ha) kan man med liten felrisk (5 procent) säga att intervallet $35\ 000 \pm 2 \times 525$ (dvs. 33 950 – 36 050 kg/ha) omfattar den verkliga hektarskörden.

För att skörderesultat skall redovisas krävs att det finns minst 20 observationer för grödan och att medelfelet är högst 35 procent.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Potatisskördar publiceras årligen vid två tillfällen:

- Preliminära resultat i december.
- Definitiva resultat under våren påföljande år.

3.2 Framställningstid

Preliminära resultat publiceras ca 1 månad efter att årets skörd avslutats. Definitiva resultat publiceras 6 månader efter att skörden avslutats.

3.3 Punktlighet

Publicering sker enligt publiceringsplan för Sveriges officiella statistik. Vissa avvikelser kan förekomma beroende på att skörden ibland försenas till följd av årsmånen. Beräkning av definitiva skörderesultat görs när definitiva arealuppgifter finns tillgängliga.

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Uppgiftsinsamling med provtagning fram till och med 1998

Skördestatistiken för potatis baseras idag på riksomfattande postenkätundersökningar till ett urval av potatisodlare. Uppgiftsinsamling per post ersatte 1999 SCB:s objektiva skördeuppskattningar med provtagning i fält. Denna ändring gör det svårt att direkt jämföra resultatet för 1999-2004 med resultaten t.o.m. 1998.

År 1992 gjordes en provstudie där postenkätmetoden jämfördes med den objektiva metoden. Postenkätmetoden visade sig då på riksnivå ge en understigade objektiva med nästan 20 procent. De viktigaste orsakerna till skillnaderna i nivå mellan de båda metoderna är:

- I den objektiva skattningen vägdes proven direkt ute i fält. Ingen korrigering gjordes för s.k. lättnad som inträffar när knölna efter upptagning erhåller en ny vätskejämvt gentemot omgivande luft i stället för den jämvikt som rådde när knölen låg i fuktig jord. Viktförlusten ökar under lagringstiden, uppskattningsvis uppgår den till minst 5 procent.
- I de objektiva skördeuppskattningarna användes hektarskörden för matpotatis upptagen efter 15 augusti för beräkning av totalskörden. Ingen korrigering gjordes för den lägre skördenivå som färskpotatisodlingarna har, vilket görs i nuvarande undersökning. För 2004 är hektarskörden knappt 3 ton per hektar lägre och totalskörden ca 11 procent lägre eftersom hänsyn tas till färskpotatisens avkastningsnivåer.

Punkterna ovan gav en högre nivå på såväl hektarskördar som totalskördar fram t.o.m. 1998.

Vändtegar ingår i arealen

För 2004 beräknas 4 procent av den redovisade matpotatisarealen vara vändtegar eller annan osatt areal. Någon korrigering av hektarskörden görs inte.

Fr.o.m. 1999 görs ingen korrigering ned till besädd areal. Detta gör att hektarskörden blir något underskattad jämfört med i de objektiva skördeuppskattningarna, men totalskörden påverkas inte. Senast korrigering till besädd areal gjordes var 1998 (J 16 SM 9901) och korrigeringstalen för matpotatis var då 0,98 för Södra och mellersta Sveriges slättbygder och 0,95 för Södra och mellersta Sveriges skogs- och dalbygder samt norra Sverige. Korrigeringstalet multiplicerades med lantbruksregistrets areal för att erhålla besädd areal.

Potatisodlingar mindre än 0,5 hektar ingår fr.o.m. år 2000

Fram till och med 1999 redovisades potatisstatistiken för odlingar om minst 0,5 hektar potatis. Vid redovisning internationellt har detta varit en nackdel och från och med år 2000 ingår även de små odlingarna i skattningen av skörd. För

år 1999 var arealen matpotatis på odlingar mindre än 0,5 hektar ca 1 000 hektar, för år 2000 ca 630, för 2001 ca 550, för 2002 ca 520 hektar och för 2003 samt 2004 ca 500 hektar. Arealen för riket ökar med dessa arealer jämfört med arealen redovisad fram till och med 1999. Skördenivån för dessa odlingar är dock lägre än genomsnittet och betydelsen för totalskörden blir därför begränsad. Arealen 500 hektar och en skattad hektarskörd på 6,7 ton/hektar ger ett bidrag på 3 400 ton (0,5 procent) till totalskörden för riket. För potatis för stärkelse har denna förändring ingen betydelse eftersom det bara finns enstaka så små odlingar av potatis för stärkelse.

Skörd av färskpotatis och matpotatis utom färskpotatis

Avkastningen för färskpotatis skattas till 18 470 kg/ha för riket. Ca 15 procent av rikets matpotatisareal var färskpotatisodlingar. Fr.o.m. 2001 ingår alla sorter som lantbrukaren anser vara färskpotatisorter i skattningen. År 2000 ingick endast de som sortprövats i Sverige.

Reducerad hektarskörd för matpotatis utom färskpotatis skattas till 30 560 kg/ha på riksnivå för år 2004. Den uppgiften är mer jämförbar med uppgifterna om reducerad hektarskörd före 1999 från de objektiva skördeuppskattningarna.

Skördens kvalitet

Lantbrukarna gör i matpotatisundersökningen en bedömning om förekomsten av småfallande knölar. Där angav 7 procent att förekomsten av småfallande är mindre än normal och 51 procent att förekomsten är normal medan 21 procent anser den är ”mer än normalt”. Övriga 21 procent angav ”vet ej”. Lantbrukarna gör även en bedömning om förekomsten av kvalitetsfel i skörden. Med kvalitetsfel avses förekomst av rötskadade, grönfärgade, skorv, missformade, rostringar, m.m. Där angav 19 procent att förekomsten av kvalitetsfel är mindre än normal, 28 procent att förekomsten av potatis av kvalitetsfel är normal medan 27 procent anser den vara mer än normalt för årets skörd. Övriga 26 procent angav ”vet ej”.

I undersökningen om potatis för stärkelse görs endast en bedömning om förekomsten av rötskadade knölar. Där angav 18 procent att förekomsten av rötskadade är mindre än normalt, 60 procent normal förekomst, medan 5 procent anser att förekomsten av rötskadade är mer än normalt för årets skörd. Övriga 17 procent angav ”vet ej”. Uppgifterna om bedömda kvalitetsfel kan ses som kompletterande information till de standardtal för bortsortering som används vid beräkningen av den reducerade skördens storlek. Standardtalen tas fram som medeltal för 10 år. Lantbrukarnas bedömningar kan tyda på att bortsorteringen för 2004 kan vara något större än normalt. Den reducerade skörden kan i så fall vara något överskattad.

Arealerna baseras på IAKS

Vid beräkning av total skördar multipliceras skattade hektarskördar med grödarealer. Från och med år 2000 baseras arealuppgifterna på uppgifter som jordbrukarna lämnat i sina ansökningar om arealersättning. Därmed saknas grödarealer för de jordbrukare som inte ansökt om ersättning/stöd. Odlingen av potatis bedöms dock vara marginell på dessa företag.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Statistiken publiceras för län, produktionsområden och för riket. Full jämförbarhet råder mellan grupperna. Jämförbarheten med motsvarande statistik för andra länder inom EU är god.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

God sammanvändbarhet med annan jordbruksstatistik föreligger.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Statistiken publiceras årligen i Statistiska meddelanden (SM-serie JO) och vissa fall också genom pressmeddelanden. Publiceringen sker på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se under Statistik & fakta och på SCB:s webbplats www.scb.se under ämnet Jord- och skogsbruk, fiske. Den definitiva statistiken för tidigare år (fr.o.m. 1997) finns tillgänglig i Sveriges statistiska databaser. Åtkomst sker via SCB:s webbplats och användandet är kostnadsfritt. Statistik från databasen ger möjlighet till sammanställning av egna tabeller och diagram.

Statistiska meddelanden inom området jordbruksstatistik trycks fr.o.m. 2002 inte längre upp för distribution. I stället för att prenumerera på tryckta Statistiska meddelanden finns det möjlighet att, vid varje tillfälle som officiell jordbruksstatistik publiceras, utan avgift erhålla ett meddelande om detta per e-post tillsammans med publikationen i pdf-format. De som önskar ingå i denna form av prenumerationservice skall sända en anmälan per e-post till gunilla.thorsell@sjv.se.

Enskilda exemplar av publikationerna kan också erhållas som papperskopior till ett pris av 50 kr per exemplar. Dessa kan vid varje enskilt fall beställas hos Marjatta Niemi (tfn: 036-15 59 34, fax: 036-34 01 96, post: Jordbruksverket, 551 82 Jönköping, e-post: marjatta.niemi@sjv.se).

En sammanfattning av resultaten redovisas i Jordbruksstatistisk årsbok och Statistisk årsbok.

5.2 Presentation

Resultaten presenteras i Statistiska meddelanden i form av tabeller, diagram och kommenterande text.

5.3 Dokumentation

Dokumentation sker i SM och i dokumentation vid SCB serie PM MR/L.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Primärdata som ej gallrats finns arkiverat vid Riksarkivet eller för senare år sparad vid SCB i avvaktan på arkivering eller gallring. Specialbearbetningar av materialet kan också göras.

5.5 Upplýsningstjänster

Vid frågor om statistiken kontaktas SCB:

Gunnel Wahlstedt, tfn 019-17 62 45, e-post gunnel.wahlstedt@scb.se

Olle Funcke, tfn 019-17 60 51, e-post olle.funcke@scb.se

2004-12-06